

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ได้แบ่งช่วงการศึกษาออกเป็นเจ็ดระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การเตรียมการเพื่อพัฒนางานวิจัย/โครงร่างงานวิจัย

ระยะที่ 2 การออกแบบและการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพของสหกรณ์ที่เคยทำการซื้อขายแบบมีข้อตกลงกับบริษัทแปรรูป รวมถึงเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง

ระยะที่ 3 การรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูล ทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณของเครือข่ายสหกรณ์ทั้งหมด

ระยะที่ 4 การสร้างกระบวนการความเข้มแข็งของเครือข่ายสหกรณ์ต่อการทำสัญญาซื้อขายแบบมีข้อตกลง

ระยะที่ 5 การศึกษาเชิงคุณภาพกับบริษัทห้องเย็น ห้างสรรพสินค้า ร้านอาหารทะเล

ระยะที่ 6 ศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดข้อตกลงกึ่งเจ้าจัดทะเบียนในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย

ระยะที่ 7 รวบรวมข้อมูล ประมวลผล วิเคราะห์ เพื่อจัดพิมพ์ผลการศึกษาลงฉบับสมบูรณ์

โดยมีรายละเอียดแต่ละระยะ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1

ระยะที่หนึ่ง ดำเนินการตั้งแต่เดือน ตุลาคม ถึง พฤศจิกายน 2550 เพื่อพัฒนาข้อเสนองานวิจัย/โครงร่างงานวิจัย (Research Proposal) คณะผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลสำคัญ ศึกษาเอกสาร (Documentary Study) และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง อาทิ แนวคิดและองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการซื้อขายแบบมีข้อตกลงหรือพันธสัญญา ขอบเขต บทบาทและหน้าที่ของการดำเนินงานของสหกรณ์ อุปสงค์ อุปทานของตลาดกึ่ง ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า รวมทั้งศึกษาข้อมูลที่สำคัญกับบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เดือนตุลาคม คณะผู้วิจัยได้มีการประชุมและอบรมผู้ช่วยนักวิจัย เพื่อพัฒนาโครงร่างงานวิจัย รวมทั้งเสนอแนวทางและหลักการในการเก็บข้อมูล เดือนพฤศจิกายน มีการจัดอบรมเทคนิคเกี่ยวกับ เครื่องมือการวิจัย

โดยเน้นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์ตรงและแบบมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม

ระยะที่ 2

ระยะที่สอง ดำเนินการตั้งแต่เดือน ธันวาคม 2550 ถึง กุมภาพันธ์ 2551 คณะผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามรวบรวมข้อมูลเชิงลึก เริ่มด้วยตั้งประเด็นในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง และได้รวบรวมข้อมูลมาประมวลผล ทดสอบเครื่องมือการวิจัยภาคสนามในแต่ละพื้นที่ศึกษา เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมตามความจำเป็น เพื่อออกแบบแนวทางการรวบรวมข้อมูลสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก อีกทั้งเพื่อเก็บข้อมูลต่างๆ มาสร้างเป็นแบบสอบถามในการศึกษาเชิงปริมาณ การศึกษาในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการศึกษาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบพหุวิธี (Multi Method Sampling) วิธีนี้จะเป็นการผสมผสานข้อดีของการศึกษาในแต่ละรูปแบบเข้ามารวมกันเพื่อให้ผลการศึกษาเป็นที่น่าเชื่อถือมากที่สุด โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่แบ่งพื้นที่ตามจังหวัด อำเภอ และตำบล ตามความหนาแน่นของจำนวนสมาชิกสหกรณ์แต่ละแห่ง หลังจากนั้นจึงมีการกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เข้าไปสัมภาษณ์ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling) โดยวิธีการจับสลากจะได้รายชื่อสมาชิกของพื้นที่นั้น และเพื่อให้การศึกษามีความสมบูรณ์มากขึ้น ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะจงกับกรรมการสหกรณ์ หัวหน้าหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สหกรณ์จังหวัด ประมงจังหวัด การค้าภายในจังหวัด และศูนย์วิจัยและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง รวมถึงอดีตกรรมการสหกรณ์ที่หมดวาระลง เจ้าหน้าที่ธนาคาร SME Bank เจ้าหน้าที่ของกรมส่งเสริมสหกรณ์ และเจ้าหน้าที่กรมการค้าภายใน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสหกรณ์ผู้เลี้ยงกุ้งโดยตรง

เดือน กุมภาพันธ์ เมื่อคณะผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญๆ ในการวิจัยเชิงคุณภาพมาสังเคราะห์เพื่อการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเดียวกับการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์โดยใช้นักวิจัยภาคสนามเป็นผู้ถามให้กลุ่มตัวอย่างตอบตามแบบสอบถามที่ทำขึ้นไว้ล่วงหน้า (Questionnaire) ซึ่งแบบสอบถามประกอบด้วยคำถามปลายเปิด (Open-Ended Question) และคำถามปลายปิด (Close-Ended Question) จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 153 คน ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการทดสอบเครื่องมือ (Pre-test) ทดสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นทางสถิติก่อนนำไปใช้ โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส จำนวนปีในการเลี้ยงกุ้ง พื้นที่การเลี้ยงกุ้งทั้งหมด จำนวนบ่อที่เลี้ยง ชนิดของกุ้งที่เลี้ยง กรรมสิทธิ์ในพื้นที่เลี้ยง จำนวนกุ้งที่เลี้ยงมีอัตราเพิ่มขึ้นหรือลดลง แหล่งเงินทุนที่ใช้ ความเกี่ยวข้องกับสหกรณ์ การแนะนำให้เข้าร่วมเป็นสมาชิก และเหตุผลการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสหกรณ์

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อการดำเนินงานของสหกรณ์ ดังนี้

2.1 วัตถุประสงค์หลัก

2.2 วัตถุประสงค์ทั่วไปของสหกรณ์

2.3 การดำเนินงานของสหกรณ์

แบบสอบถามส่วนนี้ เป็นการวัดระดับความคิดเห็น โดยการให้คะแนนความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของสหกรณ์ ตามมาตราส่วนประเมินค่า แบ่งออกเป็น 6 ระดับ มีค่าคะแนน ดังนี้

มากที่สุด	คะแนน	5	ค่าเฉลี่ย	4.18-5.00
มาก	คะแนน	4	ค่าเฉลี่ย	4.17-3.34
ปานกลาง	คะแนน	3	ค่าเฉลี่ย	3.33-2.51
น้อย	คะแนน	2	ค่าเฉลี่ย	2.50-1.68
น้อยที่สุด	คะแนน	1	ค่าเฉลี่ย	1.67-0.84
ไม่มีการดำเนินการใดๆ	คะแนน	0	ค่าเฉลี่ย	0.83-0.00

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่แสดงความคิดเห็นในการให้คะแนนในข้อหนึ่งข้อใด หรือทั้งหมด ในแบบสอบถามได้กำหนดแยกเป็นหัวข้อ “ไม่มีความคิดเห็น” จะไม่มีการนำมาคิดเป็นคะแนนแต่อย่างใด (กำหนดให้เป็น Missing)

ส่วนที่ 3 ความรู้และประสบการณ์ในการเข้าร่วมการซื้อขายแบบมีข้อตกลง ความเห็นต่อการเข้าร่วมการซื้อขายแบบมีข้อตกลง ปัญหาและข้อเสนอแนะอื่นๆ

เครื่องมือที่สร้างขึ้นได้ทดสอบความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง คณะผู้วิจัยได้ตรวจสอบการทดสอบเครื่องมือ (Pre-test) โดยนำเครื่องมือที่สร้างทดสอบกลุ่มตัวอย่างจากชมรมผู้เลี้ยงกุ้งในเขตภาคกลาง จำนวน 30 คน เพื่อทดสอบความเที่ยงตรง (Reliability) และความเชื่อมั่นทางสถิติแล้วจึงปรับปรุงให้สมบูรณ์ก่อนนำมาใช้ ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ทั้งนี้ ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.9016 โดยจำแนก ดังนี้

1. แบบทดสอบต่อการดำเนินตามวัตถุประสงค์หลัก มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.7970

2. แบบทดสอบต่อการดำเนินตามวัตถุประสงค์ทั่วไป มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.8562
3. แบบทดสอบต่อการดำเนินงาน มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.8427

ระยะที่ 3

ระยะดำเนินการตั้งแต่เดือน มีนาคม 2551 ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และข้อมูลเชิงปริมาณ โดยได้นำข้อมูลทั้งสองส่วนมารวมกันเพื่อนำเสนอภาพที่ครบถ้วน

ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลบันทึกลงในโปรแกรม Excel โดยมีหมายเลขกำกับที่ข้อความ ลงรหัสข้อมูล ระบุประเภทของข้อมูล เพื่อป้องกันความซ้ำซ้อนที่อาจจะเกิดขึ้น

ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามโดยการวิเคราะห์ผล ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS เวอร์ชัน 12 จำแนกข้อมูลตามสหกรณ์แต่ละแห่ง

เมื่อได้ผลของข้อมูลเชิงคุณภาพและปริมาณ คณะผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์เพื่อจัดทำเป็นรายงานความคืบหน้าครั้งที่ 1 ซึ่งจะมีการดำเนินการเพียง 3 ระยะเท่านั้น

ระยะที่ 4

ดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการ ร่วมกับสำนักพัฒนาธุรกิจสหกรณ์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ ในหัวข้อ “การพัฒนาการผลิตและการตลาดผลผลิตกุ้งของประเทศไทย” ในวันที่ 3 – 4 กันยายน 2551 ณ โรงแรมหาดทอง อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อเสริมสร้างกระบวนการความเข้มแข็งของเครือข่ายสหกรณ์ต่อการทำสัญญาซื้อขายแบบมีข้อตกลง ผู้เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ คณะกรรมการสหกรณ์สหกรณ์ลุ่มน้ำท่าทอง ลุ่มน้ำจันทบุรี ลุ่มน้ำบางปะกง และลุ่มน้ำสามร้อยยอด และเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สหกรณ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่สำนักงานสหกรณ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ เจ้าหน้าที่สหกรณ์จังหวัดจันทบุรี หนองบัวลำภู และสุพรรณบุรี เจ้าหน้าที่สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย และคณะผู้วิจัย

ระยะที่ 5

คณะผู้วิจัย ได้ทำการศึกษาเชิงลึกโดยการ สัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับ บริษัทห้องเย็น ได้แก่ พรานทะเล และแพ็คฟู๊ด ห้างสรรพสินค้า ได้แก่

เทสโก้โลตัส บิ๊กซี คาร์ฟูร์ และท็อป ซูเปอร์มาร์เก็ต ร้านอาหารทะเล ได้แก่ บาร์บิคิว พลางซ่า ร้านอาหารสมบูรณ์โภชนา ปอกึ่งเผา และภัตตาคารเคียงหงวน (จังหวัดสมุทรสาคร)

ระยะที่ 6

คณะผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ ผู้บริหารตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า เพื่อการศึกษาความเป็นไปได้ในการนำกึ่งเข้าจดทะเบียนในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย (AFET) และการพัฒนาตลาดในประเทศ และต่างประเทศ

ระยะที่ 7

การรวบรวมข้อมูล ประมวลผล วิเคราะห์ เพื่อจัดพิมพ์ผลการศึกษาระดับสมบูรณ

ข้อจำกัดในการศึกษา

1. การศึกษาภาคสนาม ดำเนินการสัมภาษณ์ประกอบแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างโดยตรง แต่เนื่องจากในบางครั้งสมาชิกไม่อยู่ที่ฟาร์มเลี้ยงกึ่ง ทำให้ไม่สามารถสัมภาษณ์กับสมาชิกได้โดยตรง แต่ได้นัดหมายการสัมภาษณ์อีกครั้ง แต่มีผู้ให้สัมภาษณ์ประสงค์จะให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์จึงอาจทำให้การสัมภาษณ์ในครั้งนั้นขาดการสังเกต กิริยาท่าทางต่างๆของกลุ่มตัวอย่างได้
2. ฐานข้อมูลที่สหกรณ์มีเกี่ยวกับสมาชิกขาดความทันสมัย เนื่องจากพบว่าในบางกรณีสมาชิกมีการขึ้นทะเบียนฟาร์ม และทะเบียน GAP แต่เมื่อไปตามที่อยู่ที่แจ้งไว้กับพบเป็นบ้านที่ไม่มีบ่อเลี้ยงกึ่ง
3. การศึกษาในครั้งนี้มีข้อจำกัดเรื่องการคำนวณกลุ่มตัวอย่างได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรที่เลี้ยงกึ่งไม่ทันสมัย
4. ข้อจำกัดในเรื่องการกระจายตัวของประชากร จากกำหนดแผนงานเดิม ผู้ศึกษากำหนดไว้ 12 จังหวัด แต่เมื่อศึกษาจริงกลับพบว่า สมาชิกของเครือข่ายสหกรณ์ครอบคลุมใน 20 จังหวัด แต่ด้วยระยะเวลาการศึกษาที่ค่อนข้างจำกัด ทำให้ต้องเลือกศึกษาในจังหวัดที่มีสมาชิกหนาแน่นเกิน 10 คนขึ้นไป
5. บางสหกรณ์ไม่อนุญาตให้คณะผู้วิจัยได้สนทนาโดยตรงกับสมาชิก แต่ให้สอบถาม หรือสัมภาษณ์จากกรรมการบริหารสหกรณ์แทน โดยให้เหตุผลว่า คณะกรรมการ คือ ตัวแทนของสมาชิกอยู่แล้ว